

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Eusebiu Tu Pamphilu Ekklesiastikē Istoría

Eusebius <Caesariensis>

Mogvntiae, 1672

Petrus De Marca Archiepiscopus Tolosanus Clarissimo Et Eruditissimo Viro
Henrico Valesio. S. P. D.

urn:nbn:de:hbz:466:1-14478

PETRVS DE MARCA
ARCHIEPISCOVVS TOLOSANVS
CLARISSIMO ET ERUDITISSIMO VIRO
HENRICO VALESIO.

S. P. D.

GRatulor tibi, & Ecclesie uniuersae, ob eam quam in vertenda & ornanda Eusebii historia Ecclesiastica operam posuisti, iuxta Cleri Gallicani desiderium. Illam quippe acris ingenii solertiam, maturiorisque iudicii vim cum summa eruditione conjunctam, quam in editione Ammiani, & Excerptorum Polybii, Senatui literatorum olim probaveras, nunc felicius exeruisti in majoris momenti historia, tum a vitis lectionum, tum ab Interpretum hallucinationibus purganda, egregiis denique in difficiliore locos adhibitis Commentariis illustranda Rerum Ecclesiasticarum origines indefessa diligentia perquisitas descripsit Eusebius: sed usus quandoque oratione ex genio Orientalium perplexa, aliquando vero propter linguarum morumque ignorationem minus intellecta. Quem singularis eruditionis tuae luce, apertis vetustatis Ecclesiasticae arcanis, civilis quoque, quando res exigebat, patefecisti. Ex quo voluptatem cepi maximam, non solum propter illam, quae mihi communis futura est cum probis & eruditis viris, ex ea lectione hauriendam doctrinae copiam; sed quod studio decessoris mei Caroli de Montchal Archiepiscopi Tolosani, viri pietate & eru-

ditione quondam celeberrimi, ad hoc opus arduum perficiendum te accinxisti. Cujus sedem cum possideam, reddendarum tibi gratiarum nomē, quod successione contraxi, his literis solvere necessum putavi.

Ceterum, ante quam ultima manus ponatur editioni quae nunc sub praelo ferebat, monendum te duxi, in dissertatione nostra de Primatu Lugdunensi, quae in Appendice ad Concilium Claromontanum, tomo 26. Conciliorum edita est, nos quaedam adnotasse numero 104. 105. & 107. illius exercitationis, ad epistolam Lugdunensium Christianorum, quam exhibet Eusebius lib. 5. Hist. cap. 1. Πανήγιον enim illam, quae Lugduni habebatur quando supplicia sunt a martyribus exacta sub Antonino, de conventu trium Galliarum intelligendam scripsi, quem ex sexaginta populis conflatum docuit Strabo, cujus mentem explicui num. 102. eumque cum loco Taciti emendato composui. Tetavi quoque Gregorii Turonensis testimonium de martyribus Athanacensibus, cum illa apud Eusebium narratione conciliare. Denique lapsu Rufini & Christophorsoni observato, locum Epistolae illius insignem, de prehensione martyrum, & de interrogatione facta a Tribuno cohortis quae tendebat Lugduni, una cum urbis magistratibus, non

non infeliciter, ut puto, interpretatus sum. Quæ tamen severiori iudicii tui censura submitto.

Finem faciebam huic Epistolæ, quando me patriæ & tuendæ veritatis amor, Lugdunensium martyrum occasione, pupugit & adegit, ut apud te paucis conquerer de injuria Gallis facta, non ab exteris quidem, sed à nostratibus, qui reconditionis & à vulgo semotioris, qua pollent, doctrinæ cupidine illecti, veritatem quæ in propatulo est, velut in puteo latentem sibi quærendam putarunt. Galliis quippe detrahunt, quam Æthiopicibus & Indis sciunt ab Apostolis ipsis exhibitam Evangelii prædicandi curam; ac si florentissimæ & vicinæ nationes capiti gentium Romæ, quam sanguine suo Petrus & Paulus consecrarunt, remotissimis illis extraque Romanum imperium sitis regionibus posthabitæ fuissent. Alia fuit mens Apostolorum, qui Gallias in fide erudiendas statim post Adventum in Italiam susceperunt. Beatus quippe Lucas à Pauli comitatu discedens, magistri sui mandato se contulit in Gallias, ubi præcipuum fidei prædicandæ studium impendit. Deinde per Italiam & Dalmatiam in eodem opere industriam suam præstans, in Macedoniam, eodem functurus officio, se recepit. Auctorem habemus locupletem hujus narrationis Epiphanium, qui hæresi LI. quod diximus de Luca testatur, uno ex LXX discipulis, cui munus Evangelii prædicandi creditum ait: *Κηρυττῆς πρῶτον ἐν Δαλματία, καὶ ἐν Γαλλία, καὶ ἐν Ἰταλία, καὶ Μακεδονία ἀρχὴ δ' ἐν τῇ Γαλλία.* idq. ipse *primum in Dalmatia, Gallia, & Italia, ac Macedonia præstitit; sed in Gallia præ ceteris; vel si malis, Principium verò in Gal-*

lia. Principium fecisse prædicationis in Gallia, sive potiore ejus curam gessisse, disertissime testatur. Duplici quippe significatione hæc verba exponi possunt, ἀρχὴ δ' ἐν τῇ Γαλλία. Quòd autem *primum* in Dalmatia prædicasse dicatur: ad solam Dalmatiam referendum non est, sed ad Galliam etiam, atque Italiam: habita ratione Macedoniæ, in qua erudienda *demum* laboravit. Quæ dictio fortasse restituenda est in contextu, ut sit quod respondeat τῷ *primum*. Sicque illud τὸ *primum* non impedit, quin significet ultimis verbis Epiphanius, principium operæ suæ Lucam potuisse in Gallia. Excipiunt viri eruditi, nescire se ab ullo veterum auctorum prodita, quæ scripsit Epiphanius. Scilicet. Sed non ideo minus sunt vera quæ gesta refert. Petivit ille suam narrationem ex vetustiori Scriptore, quo, ut plerisque aliis, caremus. Fortasse ex Hegefippo illud hauserat, qui in pandendis Ecclesiarum originibus se exercuit. Extabat integrum opus Hegefippi, non solum Eusebii, sed etiam Hieronymi temporibus, atque adeo Epiphanii. Supererat quoque Georgii Syncelli ætate, qui ejus auctoris fragmentum profert, in Chronico, aliud à fragmentis quæ recitat Eusebius. Gravius doleo de viri illius eruditissimi, tibi que ac mihi quondam amicissimi glossemate: qui in Animadversionibus ad eum Epiphanii locum, vim testimonii illius nobis adimere conatur. De Gallia enim Cisalpina loqui Epiphanium notat. Scilicet apud illum auctorem Cisalpinam Galliam intelligimus, quæ nulla tunc erat, ab ipsis Augusti temporibus, qui novam Provinciarum Imperii divisionem instituit. Amovit ab Italia nomen Galliarum, quas

objectu Alpium terminavit; Italiam solidam in regiones XI. partitus; Gallias in quatuor Provincias, Narbonensem, Lugdunensem, Belgicam, & Aquitanicam sectis, ut docent Strabo, Mela, & Plinius. Quam rationem quoque sequutus est Ptolemæus in suis tabulis, ut & Ammianus, ac reliqui, quos de Gallias & Italia differere occasio coëgit. Itaque non alia est apud Epiphanium Gallia, quam quæ post Christum natum ab omnibus auctoribus vocatur Gallia, juxta limites ab Augusto institutos.

Non solum autem Lucam adhibuerunt Apostoli ad informandas in religione Gallias, sed etiam Crescentem. Ejus rei testis ipse Paulus 2. *Tim. c. 4.* qui missum fuisse docet Crescentem in Galliam. Certum quidem est variam fuisse hujus loci Paulini lectionem, etiam apud veteres. Etenim Chrysostomus & Theodoretus apud Græcos, Vulgatus Interpres, & Ambrosiaster apud Latinos, legerunt *Galatiam*, non autem *Galliam*. Sed vetustioris & verioris lectionis vindicem habemus Epiphanium, qui constanter scribit in hæresi LI eos errare, qui hoc loco Pauli *Galatiam* legunt, cum scribendum doceat *Galliam*. *ἔργον τῆς Γαλατίας, ὡς τινες πλανηθέντες νομίζουσιν, ἀλλὰ ἐν Γαλλία.* Eodem modo ceteris antiquior Eusebius tuus legit in codice Pauli *Galliam*, quemadmodum Epiphanius; si rectè verba ejus expendantur, & vera apud auctorem illum lectio retineatur ex Rufino, & omnibus codicibus MSS. ut tu disertè monuisti. Theodoretus sanè, qui *Galatia* dictionem in contextu Pauli retinet, licèt de Galatia Asiatica potuisset illam accipere, maluit ad Galliam nostram, id est ad Galatiam Occiden-

talem referre. Adeo certa erat apud omnes veteres, Crescentis in Gallia prædicatio. In quo cum veteribus Ufuardi & Adonis Martyrologiis conveniunt, qui post fidem à Crescente in Gallias promulgatam, meminere reditus illius in Galatiam Asiaticam.

Enimverò quid verat, quin Lucæ & Crescenti, assiduis Pauli comitibus, adjungamus & Paulum ipsum Apostolum, qui testibus Græcis, Athanasio, Epiphanio, Chrysostomo, ac Theodoro, & è Latinis Hieronymo, post primum adventum suum in Urbem, ubi biennium exegit à Luca memoratum, (quo temporis intervallo forte an Lucas in Gallia prædicationem Evangelii auspicatus est) Hispanias adivit, ad promulgandam illis in regionibus Christianam fidem. Atqui Hispanias petenti, pergendum fuit per celeberrimam apud veteres viam illam publicam, quæ ab Italia per Gallias in Bæticam ipsam ducit. Ejus descriptionem exhibet non solum Antonini Itinerarium à Nicæa per Arelatem, Narbonem, summum Pyrenæum, Juncariam, Barcinonè, & reliqua loca: sed etiam Strabo, qui sedulo se habuit in viâ illius explanatione: quam in plerisque capitibus minus ab Interpretibus intellectam, nos patefacere conati sumus libro primo *Catalonie illustratæ*, cujus editionem maturamus. Non iners fuit Paulus in Gallias erudiendis, qui gentium salutem sibi specialiter commissam, tam flagranti studio peragratis regionibus undequaque procurabat: qua de re statim uberius agemus.

Postumus quoque Philippi Apostoli operam Gallias vindicare, ipsisque Britannis, ex Isidoro Hispaniensi lib. de vita & morte Sanctorum

cap. 74. Philippus Gallis prædicat Christum, barbarasque gentes vicinasque tenebris, & tumentis Oceano conjunctas, ad scientiæ lumen fideique portum deducit. Additque hoc munere perfunctum Philippum, in Phrygiam migrasse, ubi Hierapoli occubuit. Sed quoniam hunc Apostolum Gallis quoque, tum Baronius, tum eo duce alii subtrahere conantur, narrationem istam ad Galatas Asiaticos traducendo, non pigebit viri eruditissimi, licet è Novatorum grege, Usserii Armachani verba hic transcribere è cap. 2. de Antiquitatibus Ecclesiarum Britannicarum. *Quod autem de Philippo in Gallis Apostolatu habet Ereculfus à Malmesburicensi citatus, ex Isidori libro de Patribus utriusque Testamenti cap. 74. ad verbum expressit. Apud utrumque enim legimus: Philippum Gallis prædicasse Christum, barbarasque gentes, vicinasque tenebris, & tumentis Oceano conjunctas, ad scientiæ lucem fideique portum deduxisse. Neque hic mihi Baronii conjectura placet, Isidori ista à Gallis nostris ad Galatas Asiaticos traduentis: multoque minus nuperi operum Isidori editoris, Jacobi Breuly temeritas, Galatis pro Gallis in ipso textu (sine ulla veteris lectionis commemoratione) reponentis. Nam præterquam quod Isidorus in hoc ipso opere c. 82. & in officio Toletano, (quod Gothicum & Mozarabum vulgo appellatur) itemque Iulianus Toletanus Archiepiscopus in Nabum Prophetam scribens, & Bedas (vel quicumque auctor fuit Collectaneorum & Florum) Philippo Galliam assignant: Idemque Gallis prædica-*

vise Christum legitur in libello de festis Apostolorum, qui in Hieronymiano Martyrologio MS. habetur: (ex quo pleraque omnia in librum suum de Patribus Novi Testamenti transcripsit Isidorus) illa barbararum gentium Oceano conjunctarum mentio, Europæos Gallos, non Gallos Græcos ab Isidoro intellectos esse satis evincit.

His adjungendum putavi testimonium verustissimi codicis manuscriptorum ex Bibliotheca sancti Germani Parisiensis, in quo iste tractatus Isidori ante octingentos annos descriptus, unà cum aliis ejusdem auctoris libris continetur; ubi antiqua lectio disertissime præfert Philippum Gallis prædicasse, quemadmodum cap. 82. habetur *Galliam* illi fuisse assignatam. Nec dissimulandum est, in eodem codice legi, Hispaniam Jacobo Apostolo datam, eumque Hispanis fidem prædicasse. Quæ vetusti codicis auctoritas, à quibusdam conceptam suspicionem eximere debet vitiatæ fortean loco in illo lectionis in prioribus editionibus ab aliquo Hispanarum partium studio. Disceptatur quidem apud eruditos de Jacobi in Hispaniam adventu; ex eo præcipue capite, quod Apostoli nondum à Judæa, fortibus sibi apud Gentes prædicandi distributis, recessissent. Sed quemadmodum auctoritate Isidori, qui sua ex prioribus haurire potuit, se tueri possunt Hispani adversus opinionis confictæ novitatem quæ illis opponi solet, ita nobis de Philippo differere licet, eò tamen securius, quod illius prædicatio apud Gallias cum incidat post fortitionem Provinciarum ab Apostolis factam, libera est ab eo telo, quo prædicatio Jacobi apud Hispanos

5.
impeti solet. Ceterum illud fuit Apostolorum propositum, ut quaversum orbis patet, Evangelium diffunderent, ex mandato Christi. Quare, ut optimè adnotavit Eusebius lib. 3. Demonstr. Evang. c. 5. non solum Romam caput Imperii, atque Romanas Provincias, sed etiam alia regna tum Parthorum, tum Armeniorum, Scytharum, Indorum, Æthiopum, ipsimet prædicationibus suis instituerunt: adeo ut, quemadmodum subjungit Eusebius, *ipsis quoque Britannicis Insulis, Oceanum prætervecti, fidei lumen intulerint.* Sanè neminem puto tam insipidum qui sibi persuadeat, de divinis toto orbe Britannis sollicitos Apostolos, negligentiores fuisse in Galliis, per quas iter est ad Britannias, per se aut per legatos veritate imbuendis. Quod egregiè illi præstiterunt per Philippum, unum ex eorum Collegio, Lucam, Crescentem, Trophimum, Paulum, Martialem, aliosque in tabulis Ecclesiasticis adnotatos; & perfecit Clemès per Dionysium, Saturninum, Eutropium Santonensem, Ursinum Bituricensem, & alios.

Neque sanè infrugifera fuit Philippi, Lucæ, Crescentis, & reliquorum, quam in Galliis sparserant Christianæ fidei sementis; Dei clementiâ, qui reliquas orbis regiones fovebat, Gallias non destituisse. Dicet pro nobis Irenæus, qui circiter Anno CXC. scripsit, *in lib. 1. c. 3.* veram fidem probari ex ejusdem doctrinæ professione, quæ in variis Ecclesiis per universum orbem constitutis cōstanter traditur, tum in Oriente, in Ægypto & Libya, tum in Germania, apud Hispanos, & Gallos, atque alibi. *Nam etsi,*

inquit, in mundo loquela dissimiles, sed tamen virtus traditionis una & eadem est. Et neque hæc quæ in Germania fundata sunt Ecclesie, aliter credunt, aut aliter tradunt: neque hæc quæ in Iberis sunt, neque hæc quæ in Celtis, neque hæc quæ in Oriente, neque hæc quæ in Ægypto, neque hæc quæ in Libya, neque hæc quæ in medio mundi sunt constituta. Sed sicut Sol creatura Dei in universo mundo unus & idem est, sic & lumen & prædicationis veritatis ubique lucet, & illuminat omnes homines qui volunt ad cognitionem veritatis venire. Illa tempestate, Germaniæ quidem & Hispanis suas Ecclesias nostri liberaliter absque ulla restrictione concedent, sed digladiabuntur de Celtis contra Irenæum: qui generaliter cum sit locutus de Celtis, ejus sententiam ad specialem tractum Lugduno vicinum invidiosè coercerunt. Absit livor iste à Gallorum pectoribus; ne que gentis honorum manus violentas inferant, cui exteri parcunt, seque multum venditant eo nomine, quod paria nobiscum faciant in fidei susceptæ initiis. Sanè quo in statu esset, Irenæi atate, fides Christiana apud Gallos, ille facilè conjiciet, qui Tertullianum triginta post annis differentem expenderit de recepto Evangelio per omnes Orientis tractus; quibus mox subjunguntur ab autore, *Getulorum varietates, & Maurorum multi fines, Hispaniarum omnes termini, & Galliarum diversæ nationes, & Britannorum inaccessa Romanis loca, Christo vero subdita; & Sarmatarum, & Dacorum, & Germanorum, & Scytharum, & abditarum multarum gen-*

tium & Provinciarum & Insularum multarum nobis ignotarum, & quæ enumerare non possumus. Per Galliarum diversas nationes, Tertullianus quatuor Galliarum Provincias ex divisione Augusti, Narbonensem, Lugdunensem, Belgicam, & Aquitanicam intelligit: ex quibus corpus Galliarum tunc constitutum erat, quod postea in decem & septem Provincias distributum fuit.

Quare cum testimoniis vetustissimis ac firmissimis nitatur exordium prædicatæ fidei in Gallis ex Apostolorum delegatione, & susceptæ à Celis, ut loquitur Irenæus, seu à diversis nationibus Galliarum, ut ait Tertullianus: ægerrimè fero quorundam in suam patriam acerbiter, qui origines omnium Ecclesiarum Gallicanarum, præter Lugdunensem & alias paucas, ad medium tertii sæculi detrudunt; affixo ex Gregorio Turonensi paulo ante Decii & Grati Consulatum, id est paulò ante annum CCL. initio septem sociorum Episcoporum, Gratiani Turonensis, Trophimi Arelatensis, Pauli Narbonensis, Martialis Lemovicensis, Dionysij Parisiensis, Saturnini Tolosani, & Stremonii Arvernensis, qui primi in illas Galliarum partes lumen Evangelii intulerunt, & in Ecclesiis à se constitutis stabiliverunt.

Quin primi illi duces præcipui fuerint Christianæ expeditionis in Provinciis Narbonensi & Aquitanica, & in remotioribus partibus Lugdunensis Provinciæ, à nemine dubitatur: consentientibus tabularum Ecclesiasticarum monumentis, & solemnibus sacris quæ in eorum memoriam annuo ritu, divino Numini peraguntur in singulis Ecclesiis. Illarum autem antiquæ

traditioni, Bedæ, Ussuardi, Adonifque Martyrologiis & actis veteribus fultæ in temporis consignatione, cur derogari debeat, planè non video: præsertim cum aliis quoque argumentis hæc veritas innitatur. Sumatur initiû discussionis à Trophimo, & expendantur verba libelli ab Episcopis Provinciæ Viennensis Leoni Papæ oblatis anno ccccl. *Omnibus Gallicanis regionibus notum est, inquit, sed nec sacrosanctæ Romanæ Ecclesiæ habetur incognitum, quòd prima intra Gallias Arelatensis civitas missum à beatissimo Petro Apostolo sanctum Trophimum habere meruit sacerdotem, & exinde aliis paulatim regionibus Galliarum bonum fidei & religionis infusum.* Quem Gregorius ponebat sub Decio Trophimum, cœtus Episcoporum Provincialium, quibus perspectus erat census Ecclesiarum suarum, quique Gregorium centum & quinquaginta ferè annis antecedeabant, Trophimum à Petro missum docent, & ut rem omnibus perspectissimam narrat, subjiciuntque, *exinde aliis paulatim regionibus Galliarum, bonum fidei & religionis infusum.* Hoc ipsum significat Zosimus Papa epist. v. *Ad quam (Arelatensem urbem) primum ex hac sede Trophimus summus Antistes, ex cujus fonte tota Gallia fidei rivulos acceperunt, directus est.* Porro hæc epistola Zosimi edita à V. C. Sirmōdo, & laudata olim tam in Concilio Francofordiensi, quam etiam ab Ussuardo & Adone, cum scripta sit anno ccccxvii. Gregorii Turonensis testimonio potior esse debet in ponenda Trophimi epocha, quam disertissimè Synodus Episcoporum Provincialium refert

ad Petrum Apostolum; à quibus non discedit Zosimus, cum doceat primum in Galliis Trophimum fuisse constitutum Episcopum. Libelli supplicis ad se ab Episcopis missi rationem habuit Leo Pontifex rescripto quod ad eos statim dedit, quo veterem Arelatensis & Viennensis Ecclesiæ de Metropolitana dignitate contentionem, Viennensis Provinciæ divisione componit. Necessè est controversiæ illi statum compendio perstringere: ut qui suborti sunt ex eo non sanè percepto in eruditorum animis scrupuli, quod ad Trophimi antiquitatem spectat, facilius eximantur. Vienna Civitas, metropolis erat Provinciæ Viennensis in laterculo Imperii. Unde, juxta Canones Nicænos, jus metropolitanicum ad se pertinere in ordine Ecclesiastico contenderat olim Simplicius civitatis illius Episcopus adversus Arelatensem, in Concilio Taurinensi, Anno CCCXCVII. Qua in lite interlocuti sunt Patres, eam civitatem frui debere honore primatus, quæ doceret se esse Provinciæ metropolim: dato interim ad fovendam concordiam Episcopis Consilio, ut quisque viciniore sibi Civitates ad suam curam revocaret, Pessum data erat hac interlocutione Arelatensis Ecclesiæ dignitas, quæ in ordine civilis dispositionis à metropoli Civitate Viennensi absque dubio pendebat. Quare Zosimus viginti post Synodum Taurinensem annis interpellatus ab Arelatensi Episcopo, Simplicii Viennensis impudentiam damnat Epist. VII. quod in eo Concilio postulasset, ut sibi creandorum sacerdotum in Provincia Viennensi permitteretur arbitrium: quod ait esse contra statuta Patrum, & sancti Trophimi reverentiam: decernitque juxta preces

Patrocli Arelatensis, ut ejus Civitatis Episcopus, jam inde à Trophimo ordinationis seriem temporibus roboratam possideat, non solum in Provincia Viennensi, sed etiam in utraque Narbonensi. Cujus prærogativæ rationem quoque reddit Epist. VIII. ad Hilarium Narbonensem: *quoniam Trophimus sacerdos quondam Arelatensi urbi ab Apostolica sede transmissus ad illas regiones, (scilicet utramque Narbonensem & Viennensem) tanti nominis reverentiam primus exhibuit, & in alios non immerito, eam quam acceperat auctoritate transfudit.* Totam ergo primatus metropolitanici causam, *ἐν τῇ πρωτοκλήσει*, seu in priore vocatione ad fidem, & in vetustiore Episcopatus institutione apud Arelatem à Trophimo facta, Zosim⁹ discretè constituit. Ceterum, quoniam hæc Zosimi rescripta consuetudine quidem vetusta, ut ipse ait, ex relatione Patrocli nitebantur: sed disciplinam Ecclesiæ universalis à Synodo Nicæna decretam convellebant, quæ singulas Provincias suis commiserat Metropolitanis, non autem plures Provincias uni; hinc factum, ut Bonifacius Papa non exprobravit quidem Patroclo Arelatensi metropolitanicæ potestatis usurpationem, sed potius integram illi relinquens in Provincia Viennensi, illiustamē temeritatem damnaverit Epistolâ data ad Hilarium Narbonensem anno ccccxxii. quod scilicet in Lutubensi Ecclesia ordinationem Episcopi celebrasset *in aliena Provincia*, inquit, scilicet in Narbonensi, quæ à Viennensi erat distincta. Illud autem factum pertendit contra Synodi Nicænæ Constitutionem, quam describit: commonetque Hilarium,

ut Metropolitico jure munitus, & præceptionibus suis fretus, quæ faciendæ sunt in Lutubensi Ecclesia præstet. Noluit Hilarius Arelatensis, Patrocli successor, fultus & Zosimi priori rescripto & consuetudine vetusta, parere decreto Bonifacii, restringentis intra Viennensem Provinciam Arelatensis Episcopi potestatem. Quam ob rem, & propter Chelidonii causam, aliasque gravissimas rationes, iratus Hilario Leo PP. quod minus colere majestatem Romanæ sedis videretur, acerbe in eum invehitur in Epistola ad Episcopos Viennensis Provinciæ scripta Anno CCCCXLV. Inter cetera illi objicit, quod Projecto Episcopo infirmo & nescienti, alium superposuisset Episcopum, idque *in aliena Provincia*, scilicet extra Viennensem. *Quid sibi Hilarius querit in aliena Provincia*, inquit, *Et id quod nullus decessorum ipsius ante Patroclum habuit, cur usurpat: cum Et ipsum quod Patroclo à Sede Apostolica temporaliter videbatur esse concessum, postmodum sit meliore sententia mutatum.* Quibus verbis Leo apertissimè significat priora Zosimi rescripta, & posterius Bonifacii Decretum, quo potestas Arelatensis Episcopi intra limites Viennensis Provinciæ coerceretur, ut superius monui. Quæ autem exceptiones objicerentur adversus Zosimi rescriptum, in eo capite quod ordinationes in utraque Narbonensi Patroclo concessas respicit, idem manifestè docet, si ejus verba juxta regulas juris expendantur. Scilicet obreptum Zosimo per falsam Patrocli suggestionem, qui referebat ad consuetudinem vetustam, quam ipse primus usurpabat ordinandi potesta-

tem in Provincia Narbonensi. Deinde significat, ad summum prærogativam illam à Zosimo ad tempus Patroclo concessam intelligi debere. Denique utitur posteriore Bonifacii decreto, quod juxta Canonum præscriptum, ambitiosum illud & per fraudem elicitum Zosimi rescriptum, duas Provincias uni Metropolitano concedens, resciderat. Tandem præfracta Hilarii Arelatensis contumacia Leo Papa succensus, absque cognitione causæ, inauditis illis quorum intererat, jus omne Metropolitico etiam in Provincia Viennensi ademit Episcopo Arelatensi, illudque Viennensi adjudicavit, ac si ad eum ex jure civilis Metropoleos juxta Canones pertineret, quemadmodum Simplicius in Concilio Taurinensi à Patribus olim impetrare tentaverat. Hanc injuriam Arelatensi Ecclesiæ illatam adversus vetustissimæ consuetudinis *ἐν τῇ πρωτοκλινοία* fundatæ & à Trophimo ductæ auctoritatem, Episcopi Provinciæ Viennensis hac novitate perculsi amovere curarunt, occasione arrepta ex obitu Hilarii, & electione à se facta Ravennii, viri gravissimi & Leoni pergrati. Itaque libello supplici ad Leonem dato, primatus Arelatensis originem arcessunt à Trophimo: qui missus à B. Petro, primus in Gallis Arelate Episcopatum instituit: cujus quidem primævæ institutionis ratio potior sit habenda, quam civilis dispositionis, quæ Viennæ jus Metropoleos politicæ olim tribuerat. Quod telum ex ordine civili petitum ut repellant Episcopi, non dubitant civilem quoque dignitatem, qua temporibus illis florebat civitas Arelatensis, Leoni proponere: in ea nempe sedem Præfecturæ Galliarum à Civitate

Trevirorum eò translata confiteri: atque ad eò urbem illam *matrem omnium Galliarum* esse. Quod dictum, ut opponatur Viennæ, quæ pro matre Viennensis tantum Provincia se gerebat. Addunt etiã: *quicumque intra Gallias*, scilicet jã inde à Constantino Maximo, & Valentiniano, *ostentare voluit insignia dignitatis, in hac urbe Consulatum accepisse, & dedisse*: hoc est, Consulatum Circensibus celebravisse: quemadmodum egregie hunc locum interpretatur vir eruditissim⁹ Hadrianus Valesius, literarum & sanguinis germanitate frater tuus, ò mihi carissime Henrice Valesi, in libro 8. rerum Francicarum, quas doctissimis curis, & ingenii sui solertia illustravit. Expensis tandem rationum momentis, quæ libello Episcoporum Provincialium continebantur, auditis quoque *allegationibus* Episcopi Viennensis, Leo Papa Privilegii Arelatensis rationem habendam censuit, restituendamque Metropolitanam dignitatem illi Ecclesiæ: quæ, vitio Episcopi sui Hilarii, antiquo jure in perpetuum privari non poterat. Itaque rem totam, juxta Concilii Taurinensis Consilium datum olim contenditibus duarum Civitatum Episcopis, sic temperavit, ut majorem partem Provinciæ Viennensis restitueret Arelatensi Ecclesiæ, solis quatuor Civitatibus penes Viennensem Episcopum relictis, ne honorem Metropolitanum, quem ipsemet concesserat, adimere per inconstantiam aut injuriam videretur, & ut ipse loquitur, ne Viennensis, cui potestatem Metropolitanam Hilario ablatam deputaverat, *semetipso factus videretur inferior*. Sed tum de isthac controversia, tum etiam de dignitate civili Viennensis & Arelatensis

Civitatis, accuratam disceptationem dabimus in secunda editione libri nostri de Primatibus, quam adornamus.

Ceterum hæc Trophimi antiquitas confirmatur Epistolâ Cypriani ad Stephanum Papam, qua petit ut ab eo scribantur literæ in Provinciam, (id est Narbonensem solidam, quam veteri Provinciæ nomine nuncupat) quibus Marciano Episcopo Arelatensi abstento, alius in ejus locum substituatur; quoniam spretis collegarum monitis, Novatiani erroribus pervaciter adhærebat. Necessum verò est hanc Cypriani Epistolam scriptam esse initio sedis Stephani, quando duos inter illos Pontifices dissensio nondum ulla intercesserat. Initium autem illud Stephani cum cadat in annum 256. sequitur Marciani exordia antecedere Decii Consulatum. Unde rectissime colligitur, missionem Trophimi in anteriora promovendam, invito licet Gregorio Turonensi; scilicet ad Petri aetatem, juxta libelli Episcoporum Provinciæ Viennensis testationem. Sola falsi suspitione ultro excogitata tum adversus Cypriani Epistolam, tum adversus Zosimi rescripta & Episcoporum libellum, nollem à manifestis illis probationibus se liberarent Gregorii fautores. Admissa quippe semel hac respondendi & præscribendi ratione, adversus Scripta quæ stilo & vetustorum codicum editionumque fide, veterumque auctorum testimonio muniuntur, cadit omnis de quæstionibus literariis differendi ingeniorum delectatio. Interim omittendum non est assertam Cypriano Epistolam à V. C. Rigaltio in Notis ad Cyprianum, discussis falsi argumentis à Viro doctissimo allatis Operam quoque non indiligentem posuit vir planè eruditus

eruditus Hugo Menardus in refel-
lendis argumentis, adversus Cy-
priani epistolam, & Zosimi rescri-
pta; atque libellum supplicem ad-
ductis.

Quæ testimonia licet ad vindi-
candam veritatem sufficiant, non a-
lienum erit ad traditionis antiquæ
seriem comprobendam, Adonem
Viennensem testem laudare; cujus
hæc sunt verba in Martyrologio,
IV. Kal. Januarii: *Apud Arelatem,
natalis sancti Trophimi Episcopi &
Confessoris, discipuli Apostolorum,
Petri & Pauli.* Idem uberius in li-
bello de festivitibus Apostolorum.
*Natalis sancti Trophimi, de quo scri-
bit Apostolus ad Timotheum,* Tro-
phimum autem reliqui infirmum
Mileti. *Hic ab Apostolis Roma or-
dinatus Episcopus, primus ad Are-
latem urbem Gallia ob Christi Ev-
angelium prædicandum directus
est: ex cuius fonte, ut beatus Papa
Zosimus scribit, tota Gallia fidei ri-
vos acceperunt: qui apud eandem
urbem in pace quieverunt.*

Errore Gregorii Turonensis in
consignanda Trophimi epocha dis-
puncto, te impetrabiliore utemur
in probanda similis ejusdem au-
ctoris hallucinationis confutatio-
ne. Paulum Narbonensem ad Decii
tempora Gregorius dejecit. Cui op-
ponemus locupletissimum testi-
monium vetustissimi Martyrologii
à Rosweydo editi, quo Ecclesia Ro-
mana inter solemnes ritus uteba-
tur, teste Gregorio Magno lib. 7. E-
pist. 29. Martyrologii illius hæc sunt
verba ad XI. kal. Aprilis: *Narbona,
sancti Pauli Episcopi, discipuli A-
postolorum.* En Paulum Episcopum
Narbonensem, discipulum Aposto-
lorum, id est, ab ipsis Apostolis Chri-
stianam fidem edoctum. Causa

cadam, nisi constans sit in eodem
Martyrologio verbi illius quam
proposui significatio; quæ alia cer-
te esse non potest juxta proprium
dictionis sensum. Referam loca, ex
quibus hæc significatio verbi ad-
struitur. *Pridie Nonas Januarii.
Apud Cretam, Titi Apostolorum
discipuli. III. Kal. Maij. Apud Pa-
phum, Tychici Apostolorum disci-
puli. VII. Kalendas Junii. Apud A-
thenas, Quadrati Apostolorum di-
scipuli. Pridie Nonas Augusti. A-
rystarchi discipuli Apostolorum. IV.
Kal. Decembris. Sosthenis discipuli
Apostolorum. VI. kalendas Janua-
rij. Trophimi Episcopi, discipuli Apo-
stolorum.* Quare disertæ est, ut dixi,
Martyrologii veteris Romani testa-
tio, ad figendum Pauli Narbonensis
Episcopatum in ipsis Apostolorum
temporibus, quamvis Trophimi
Episcopatu posteriorem. Celeber-
imum quidem apud antiquos fu-
isse Pauli hujus nomen, docet Pru-
dentius in Martyribus Cæsarangu-
stanis:

*Barcino claro Cucufate fula
Surget, & Paulo speciosa Narbo.*
Sed temporis veram consignatio-
nem, ex testimonio vetustissimo
Romanæ Ecclesiæ supra laudato
haurire debemus. Traditionis verò
series petenda est tum ex Ussuardo,
& exactis vitæ Pauli Narbonensis;
tum etiam ex Adonis Martyrolo-
gio, atque ex ejusdem libello de fe-
stivitibus Apostolorum; cujus
hæc sunt verba ad diem XI. kalend.
Aprilis: *Natalis sancti Pauli, quem
beati Apostoli ordinatum urbi Nar-
bonæ Episcopum miserunt. Quem
tradunt eundem ipsum fuisse Sergiū
Paulum Proconsulem, virum pru-
dentem, à quo ipse Paulus sortitus*
(h)

est nomen, quia eum Fidei Christi
subegerat: qui que ab eodem sancto
Apostolo, cum ad Hispanias prædi-
candi gratiâ pergeret, apud præsa-
tam urbem Narbonam relictus,
prædicationis officio nõ segniter im-
pleto, clarus miraculis coronatus se-
pelitur. Hic duo quædam obser-
vanda sunt. Ac primò quidem, Pau-
lum Narbonensi Ecclesiæ præfe-
ctum Episcopum ab ipsis Aposto-
lorum temporibus, absoluta est au-
ctoritas, cum eorum discipulus fue-
rit, ut dixi. Alterum respicit veterem
famam, quæ Paulum illum cum
Paulo Proconsule miscet, eundem-
que facit. Præterea docet in posses-
sione Episcopatus institutum à Pau-
lo Apostolo in Hispaniam profi-
ciscente. Quæ quidem prudenter
Ado non asseruit ut certa, sed ut fa-
mâ vetustiore recepta: cujus narra-
tionis auctores Braulio, Leander,
Julianus, & alii veteres Scriptores
Hispani proferuntur in literis Ste-
phani Papæ editis à viris clarissimis
& eruditissimis Gulielmo Carello
Senatore Tolosano, & Philippo
Labbæo Societatis JESU Presbyte-
ro; quarum exemplar extat etiam
in archivis Ecclesiæ Tarraconensis,
quarumque fidem & sententiam
expendimus in secunda editione
libri nostri de Primatibus.

Quod attinet ad Martialem, il-
lud unum habetur in Martyrolo-
giis veteribus, eum Lemovicæ fuisse
Episcopum. Verumtamen anti-
qua ejus vitæ acta, unum fuisse è
I. XX. discipulis Domini, & à Petro
Apostolo ad Aquitanos missum do-
cent, quam traditionem amplexa
est Synodus Lemovicensis anno
M. XXXIV. in disceptatione quæ
de Martialis Apostolatu in Galliis
habita est.

Dionysii Parisiensis succedit ve-

11.
xata disputationibus gravissimo-
rum virorum epocha: his stantibus à
Gregorio, & ad Decii tempora An-
tistitem illum detrudentibus, quò
spes omnis Parisiensem Dionysium
cū Arcopagita permiscendi abscin-
datur: illis verò, contratio propo-
sita, ad Clementem Romanum ejus
missionem referentibus. Sanè à
Clemente in Gallias Dionysium
missum fuisse, Beda & Ussuardus do-
cent in suis Martyrologiis: quam
traditionem eos hausisse certum est
ex actis antiquis vitæ S. Dionysii,
quæ dudum ex MSS. codicibus edi-
dit V. C. & eruditissimus Franciscus
Bosquetus, nunc meritis Episcopus
Ecclesiæ Monspelienensis. No-
men auctoris illius vitæ deprehen-
di in codice MS. Turonensis Eccle-
siæ, qui complectitur vitas Sancto-
rum aliquot à Fortunato descriptas,
& inter ceteras, Dionysii Parisiensis
illam quæ jam, ut dixi, edita est in
publicum. Habemus ergo Fortu-
natum Pictavensem Episcopum,
æqualem Gregorii Turonensis, qui
Dionysii Parisiensis epocham ad
tempora Clementis retrahit. Quam
sententiam secuti sunt Episcopi
Galliarum in epistola ad Eugenium
Papam scripta anno DCCCXXIII.
quæ habetur apud Baronium: à qui-
bus Fortunato teste adeo locuplete
fultis discedere, piaculum esse puto.

De Saturnino, Gatiano & Stre-
monio mox agam, quoniam spe-
cialis illorum est causa.

Non me latet, quid eruditos vi-
ros ad deprimendam in posteriora
tempora septem Episcoporum epocham,
veluti præcipites egerit; Severi
Sulpitii nempe, atque Gregorii Tu-
ronensis auctoritas. Scripsit ille,
*Sub Aurelio Antonino visa primū
in Galliis martyria, De religione
trans Alpes serius suscepta.* Unde
tabulis Ecclesiasticis fidem non ef-

se habendam colligunt, quæ sub Domitiano, vel sub Trajano, aut Hadriano passos tradunt quosdam ex prioribus illis Pontificibus. Utinam maluissent interpretatione ex ipsis juris & Rhetorum principiis ductâ, Severum cum diptychis Ecclesiasticis in concordiam adducere. Generi quippe per speciem derogatur, ut docent Jurisconsulti. De martyriis generalibus loquitur Severus; scilicet de cæde tum Pontificum, tum plebis Christianæ, per supplicia consumptorum; ut accidit in Ecclesiis Viennensi & Lugdunensi sub Antonino, quò solum respiciebat Severus; cui cladi similis antè nulla contigerat in Galliis. Quod tamen non impedit, quin priores aliquot Episcopi pro Christo mortem obierint, absque ulla tamen generali plebis Christianæ strage, ut factum postea sub Decio, qui solos in Episcopos animadvertebat. Neque verò sequitur errasse Severum in pertexenda rerum serie, cum per compendium summa illarum capita atigerit, neque in se susceperit, origines Ecclesiarum Gallicanarum, quas omnino intactas reliquit, & singulorum Pontificum eventus tradere. Quod autè subjungit, *Seriùs trans Alpes susceptam religionem*, verum est, habitâ comparatione partiû Orientalium, atq; ipsius Italiae, quæ priùs imbuta est doctrinâ fidei, & fortassis cum uberiori & faciliori proventu quàm in Galliis, Gentilium superstitionum retinentioribus.

Depulsâ ex Severo petitâ machinâ, liberi esse possumus à metu Gregorii. Docet ipse duo quædam lib. 1. Hist. cap. xxx. Alterum, septem illos focios eodem tempore in Gallias pervenisse, Ecclesias septem ab eo cõmemoratas primos constituisse.

Alterum verò, horum adventum referendum ad tempora Consulatus Decii & Grati vicina, id est ad annum ccl. aut circiter. Quæ narratio manifestè pugnat cû Irenæo, qui sexaginta & amplius annis ante hunc Consulatum Ecclesiarum apud Celtas fundatarum meminit. Pugnat quoque cum Tertulliano, qui triginta & amplius annis ante Decii epocham, diversas Galliarum nationes fidem Christianam profiteri testatur: quæ cum sit ex auditu, planè predicantium missorum ministerio diversis illis nationibus infundenda fuit; qui quidem alii non sunt præter eos, quos tabulæ Ecclesiasticæ exhibent. Erravit ergo Gregorius, prætextu vitæ sancti Saturnini, cujus verba laudat, in epocha Decii constituenda, quam Scriptor ille cum soli Saturnino affigeret, Gregorius de suo ad alios extendit, ex recepta jam tum opinione de septem illorum societate. De suo addidisse dixi, quoniâ in verbis actorum Saturnini quæ Gregorius laudat, nulla fit lex Pontificum mentio; neque etiam in corpore actorum quæ apud Surium extant, quæ planè sunt eadem cum iis actis ex quibus locum à se laudatum Gregorius decerpfit, cum iisdem omnino verbis ibi locus ille descriptus reperiatur. Porrò acta illa composita sunt longo intervallo post obitum Exsuperii Tolofani, cujus meminere; ut rectè observat Hugo Menardus. Destituitur itaque Gregorius sui auctoris testimonio, in lex Pontificibus; adeo ut epocha Consulatus Decii, ad solum Saturninum Episcopum ex illo actorum Scriptor referenda sit.

Quod autem ad Saturninum atinet, controversi non debet, quin Gregorii tempore duplex invaluis-

set opinio, & quin utraq; sola relatione niteretur. Altera est quam sequitur Gregorius hoc loco, passum esse Saturninum Decii Consulatu. Illud autem auctor ab eo laudatus haufit, non ex vetustis Saturnini passionis actis, sed *ex fidei recordatione*, ut loquitur. Vetusta enim passionis acta, vel per incuriam tempore illo scripta non fuerant, vel ex Præfidu decreto temporibus Decii igne perierant; ut de actis martyru generaliter testatur Prudentius. Altera sententia, sua quoq; relatione fulsa, (cujus testis ipse Greg. lib. 1. c. 48. de Miraculis) tradebat missum Saturninum à discipulis Apostolorum, id est, plusquam centum & quinquaginta annis ante Decium. Adeo ut in ancipiti positus, liceat ultimam Gregorii sententiã sequi, quæ cohæret priori illi apud eum non controversa, de non divellendis adeo proluxa tēporum intercapedine a se invicem prioribus Episcopis: qui à Petro & Paulo, & deinceps à Clemente Apostolorum discipulo, nō longo intervallo missi, exordia fidei per Gallias propagarunt. Hinc factum, ut Ado in Martyrologio Saturninum scribat passum sub Decio, juxta primã Gregorii opinionem: Rabanus autē in suo Martyrologio sequatur secundam, usurpatis quoq; Greg. verbis: *Iste vero, inquit, Saturninus martyr, ut fertur, ab Apostolorum discipulis ordinatus, in urbem Tolosatū est directus.* Quod intelligendum de Clemente, à quo missus dicitur Saturninus unã cum Dionysio, in actis veteribus S. Dionysii compositis à Fortunato Piëtavenfi, qui secundam Gregorii sententiam disertissimè confirmat. Quanquã vetusta S. Saturnini acta missum à Petro doceant, & in Elufana urbe,

Novempopulaniæ scilicet Métropoli, deinde Pompelone, & in aliis Hispaniarum gentib⁹ Ecclesias constituisse; ut ex suis quoque tabulis fatentur auctores Hispani. Sed fatuus est, ut hæreamus relatæ à Gregorio traditioni; scilicet à discipulis Apostolorum ordinatum, id est à Clemente, juxta Fortunatum.

Eadem explicatio adhibenda est alteri loco c. 8. *de gloria Confessoru*, ubi tradit Bituricæ urbi verbum salutis prædicasse Ursinū Episcopum, *qui à discipulis Apostolorum in Gallias destinatus fuerat*, scilicet à Clemente, ut ejus vitæ acta per antiqua testantur.

Speciales quas adhibuimus probationes pro fulcienda veteri epocha quinq; Pontificum Trophimi, Pauli, Martialis, Dionysii Saturnini, quibuscum par est causa plurium aliorum qui Ecclesias in Gallias fundaverūt, generales probationes ex Irenæo, Tertulliano, & Eusebio de vetustate Ecclesiarum, ut juvant, sic mutuam quoq; ex illis subsidium capiunt. Qua de re diligenter diseruit Juris utriusque celeberrimus Antecessor in Academia Tolosana Antonius Dadinus Alteserra lib. 4. Rerum Aquitanicarum c. 9.

Quod autē attinet ad Gatianum Turonensis Ecclesiæ Episcopum; cum ejus successor Gregorius, cui perspecta erant Ecclesiæ suæ tabularia, doceat conceptis verbis lib. 9. Hist. cap. 31. Gatianum anno Decii primo à Papa Sedis Romanæ transmissum, additis quoq; aliquot ejus Episcopi gestis; neque ulla nobis aliunde suppetat auctoritas, quã illum ad vetustiora tempora revocemus; temerarium cenfeo adversus Gregorium de propriæ Ecclesiæ statu disputare. Idem dicendum puto de Stremōnii Aruernen-

sis Episcopi initiis; quæ Gregoriū, utpote patria Aruernum, atq; adeo in suis non peregrinum, latere non poterant. Quæ fortasse fuit occasio, cur negligentius se habuerit in aliarum Ecclesiarum investigandis initiis. Quibus exordia duarum sibi cararum, Turonensis & Aruernæ, æquari non posse cum videret, maluit ad harum tempora, priorum quinque foundationes indiscussas deprimere. Quare cum apud viros eruditissimos antiqua Ecclesiarū Gallicanarum diptycha, in quibus Pontifices fidei prædicatæ antesignani descripti sunt, cum missionis Apostolicæ vetustissima epocha, ex eo solo capite nutarint in temporis assignatione, quod cum Severo & Gregorio pugnare viderentur, religiosissimi Episcopi collegæ nostri poterunt intrepide in suis Ecclesiis decessorum suorum traditâ assertere vetustatem; securi de illa quæ nostris objici solet veterum auctorum ignoratione aut contemptu, tum etiâ de aliquo veritatis historice dispendio: quæ alio qui laboraret, si actis antiquis fides sua detraheretur. Itaq; præter ceteros superius memoratos, Clementē à Petro Apostolo missum sibi vindicabunt Metenses, ex Actis unde narrationem suâ hausit Paulus Diaconus, mediæ ætatis, & non cõtemnendæ auctoritatis Scriptor. Eiusdem Apostolici curæ, & postea Clementis, plures populi acceptam quoque ferre poterunt ex veteribus Actis & Martyrologiis primam Episcoporum suorum institutionem. Quorum labores si suis provinciis ex Augusti instituto dispositis reddantur, Tertulliani sententia quantoperè vera sit, de diversis Galliarum nationibus Christiana fide imbutis, patebit. Narbonensis quippe Pro-

vincia non solum à Crescente Viennensi, sed etiam à Trophimo Arelatensi: à Patlo Narbonensi, qui proximè secutus est Trophimum, & demū à Saturnino Tolosano exculta fuit. Aquitanica à Martiale Lemovicensi: Ursino Bituricensi: Frōtone Petragoricensi, & Eutropio Santonensi, atq; etiam à Saturnino in Novempopulania, quæ pars erat Aquitanicæ. Belgicam curaverunt Eucharius Trevirensis, Clemens Metensis, Xystus Remensis, & Memmius Catalaunensis. Quod attinet ad Lugdunensem provinciam: fidem in ea instituerunt Dionysius Parisiensis, Savinianus Senonensis, Nicasius Rotomagensis, Caraunus Carnotensis, & Julianus Cenomannensis. Superest ut de Lugdunensi civitate quæramus: quæ quidem cum principia Episcopatus debeat Pothino, qui passus sub Antonino anno Christi cLXXVII. nonagenario major, sed inferior Trophimi Arelatensis institutione, non dubito quin hujus studio debeat primitias fidei. Siquidem, ut tradiderunt Episcopi in libello oblato Leoni Papæ anno ccccl. ex Trophimo velut ex fonte profluxerunt rivuli fidei in alias Galliarum partes: quod confirmat quoq; Zosimi Papæ Epistola. Quare cum Arelas Italiæ, Orientis, & Africæ cõmerciis pateret, & ob eam rationem, Lugduno florentissimo Galliarum emporio cõjungeretur: obvium fuit Trophimo, per se & per alios legatos fidei Christianæ sementem ibi ferere, quæ tandem in eum fidelium cœtum crevit, qui à Pothino Episcopo regi mereretur.

Non me latet, in quædam acta, quibus vitæ Pontificum illorum describuntur, multa (quod attinet ad eorū res gestas) irrepsisse, quæ manu

medica egeant, ut repurgentur; quemadmodum de actis huiusce generis decreverat olim Cōcilium Francofordiense anno DCCXCIII. Id tamen non officit missionis veritati: de qua sola asserenda nunc agitur: omissis ceteris quæ in quæstionem adducentur à viris eruditis, de quibus alias fortasse sententiã meã aperiã. Interim amicos nostros obtestor, ut boni consulant quæ licet aliena ab eorum sententia dixi, provocatus tuendæ veritatis desiderio, ad restituendam Ecclesiæ gallicanæ majestatem, aliquo pacto imminutam ex depressa originis illius vetustate: quæ in rebus sacris non vulgarem venerationem conciliare solet, rum Ecclesiis, tum etiã Imperiis Christianis in quibus sunt constitutæ. Quare non evertendas,

sed retinendas putavi quæ vero nituntur traditiones nostras; præcipuè cum in Ecclesia Romana, actoto in orbe Christiano jam olim receptæ fuerint: adeo ut non egeam? prava illa diligentia, quam adhibuerunt illi, qui etiam falsis atque confictis sub nomine veterum auctorum monumentis, vetustatem Christianæ religionis sibi arrogare nituntur, vel etiam receptam confirmare.

Tu verò, VIR CLARISIME, pro ea qua polles non solum eruditione, sed etiam prudentia, de nostro isto conatu, prout par est, decernes, & dignitatem Ecclesiarum Gallicanarum robustiùs vindicabis. Vale. Lutetiæ Parisiorum, Nonis Septembri, anno M, DC, LVIII.

Censura & Facultas Ordinarii Moguntini.

UT *Historia Ecclesiastica Eusebii Pamphili Græco-Latina juxta Exemplar Parisiis anno 1659. apud Antonium Vitre Typographum Regium & cum Annotationibus Henrici Valeſii imprimi & per Archidiœcesin Moguntinam divulgari possit, hisce permittitur.*
Moguntia d. 2. Augusti, Anno MDCLXXII.

*Adolphus Godefridus Volusus D. Protonotarius
Apostolicus, Consiliarius & Sigillifer Moguntinus librorum Censor.*

EYΣE-